

NOMENKLATURA

NOMENCLATURE

Silváticus ili sylváticus?

Takvih dvojbi ima više: *silvánus/sylvánus*, *silvéster/sylvéster*, *silvéstris/sylvéstris*, *silvícolus/sylvícolus*, *silvatus/sylvatus*, *silvius/sýlvius* ili neki drugi primjer.

U većini primjerâ osnovna je riječ imenica **silva**, **ae**, f. u značenju šuma, gora, šumarak, šikara, lug, perivoj, figurativno „gusta gomila”. Ta se riječ svojedobno u izvedenicama i složenicama često pisala neispravno *sylva*. Kako je do toga došlo i što je prihvaćeno?

Sufiksalsnom tvorbom od imenice *silva* s pridjevnim nastavcima *-ester*, *-estris* ili postklasično (srednjovjekovno) *-stris*, *-e* nastaju nove riječi izvedenice, pridjevi **silvéster**, **-stris** i **silvéstris**, **-e** u značenju onaj koji postoji ili živi u šumi, šumski, gorski, šumovit, divljerastući, divlji, seoski. **Silvósus** ima značenje šumovit, a **silvéstria**, **-ium**, n. znači šumski, gorski krajevi. Međutim, **silvéstrii** dolazi od vlastitog imena Filipo Silvestre, argentinskoga zoologa i sabiratelja iz XIX. stoljeća.

Pridjev **silvícolus** složenica je dviju riječi: imenice *silva* i glagola **colo**, **cólui**, **cultum**, **cólere** u značenju njegovati, uzgajati, obrađivati, stanovati, prebivati, zadržavati se. U primjerima gdje je primijenjen, pridjev **silvícolus** značio je onoga koji raste ili živi u svijetlim šumama u nizinama, na tlu obraslu grmljem, na šumskim putovima, na vlažnim mjestima od crnogorice do jošika, u polusjeni. Primjer: *Carterocéphalus silvícolus* (Meigen, 1824), Lepidoptera, Hesperidae.

Jedna je od složenica i imenica **silvícola**, **ae**, m. što znači šumski stanovnik, goranin. Dipterolog Meigen nije uvijek pazio da **silvícola** bude muškoga roda, kao **agricóla**, **ae**, m. ili **poëta**, **ae**, m.

Sylvánus -i dolazi od vlastitog imena *Silvánus*, starorimskoga boga šume, polja, stada i zaštitnika zemljoznikâ. *Silváni*, **-órum** su šumski i poljski bogovi, a *silváne*, **-árum** su šumske božice. Rimski bog *Silvánus* odgovara grčkom bogu *Panu*. Primjer: *Silvánus unidentátus* Ol. (Coleoptera: Cucujidae). Međutim, lepidopterolog Esper, u želji da leptira kojeg je našao u rijetkoj šumi označi imenom šumskih bogova, nazvao ga je 1779. god. *sylvánus* [sic], što je danas sinonim za *Ochlodes venata* Bremer & Grey, 1853 (Lepidoptera: Hesperidae). Isto tako, svojedobno je *silvéstris* promijenjen u **sylvéstris**, **-e**. Primjer: *Thymelicus sylvéstris* (Poda, 1761), Hesperidae, Lep.

I tako, promjenom *i* u *y* dolazi do stanovite pomutnje. Jedno prihvatljivo objašnjenje može se naći u Hürterovoj knjizi (1998). Navodi se da je Esper, doduše, obrazložio zašto je neku vrstu nazvao *sylvánus*, ali njegovo obrazloženje u smislu „rijetka šuma” svakako je nedovoljno. Neki su drugi razlozi uvjetovali tu promjenu. No, budući da je on autor vrste *Hemaris croatica* (Esper, 1779), sin. *Macroglossum* (Lepidoptera: Sphingidae), nazvanoj **hrvatska golupka** (Stanojević, 1929; Matoničkin, 1974; Britvec, 1995), koja je logotip Hrvatskoga entomološkog društva, prilika je bolje upoznati Espera i razmotriti kako je zapravo došlo do te promjene.

*Eugen Johann Christoph Esper (Wunsiedel kraj Bayroutha, 1742 - Erlangen kraj Nürnberga, 1810) potječe iz obitelji ljubitelja prirode. Otac Friedrich Lorenz bio je đakon i bavio se botanikom, a stariji brat Johann Friedrich, evangelički svećenik, proučavao je fosile, te su obojica utjecala na njega. Prema očevoj želji počeo je 1761. god. studirati teologiju, no nakon četiri i pol godine odlazi iz Erlangena, vraća se 1780. god., ali potpuno napušta teologiju. God. 1781. doktorira disertacijom **De varietátibus speciérum in naturae productis.***

*God. 1782. postao je adjunkt (asistent), 1783. god. profesor, te 1797. god. redoviti profesor Filozofskog fakulteta u Erlangenu. God. 1805. direktor je prirodoslovnih zbirki, a svoje opsežne zbirke biljaka, školjaka, kukaca, gmazova, ptica i minerala ustupio je sveučilištu. God. 1805. završio je svoje još 1776. god. započeto djelo **Die europäischen Schmetterlinge** u pet dijelova i 7 svezaka s 441 ručno obojenom tablom. God. 1785/98. izdao je **Die ausländischen Schmetterlinge** sa 107 vrsta egzotičnih danjih leptira na 63 table. Objavio je 14 raznih djela.*

U Esperovo doba mnogo se upotrebljavao latinski jezik. Međutim, nije se rabio samo klasični jezik kakav su ostavili starorimski pjesnici, nego i jedan oblik pučkoga, vulgarnog latinskog jezika, koji je sadržavao i elemente srednjovjekovnoga latinskog jezika, tako da se loš srednjovjekovni sveučilišni i redovnički latinski često podrugljivo nazivao „kuhinjski” latinski.

Smatra se da u tome leži razlog zašto su Linné, Poda, Scopoli, Esper i drugi svojedobno pisali *sylvánus* umjesto *silvánus*. Isto vrijedi i za *silva/sylva*, *silvéstris/sylvéstris*, *silváticus/sylváticus*, *silvéster/sylvéster*, *Silvánus/Sylvánus* itd., ali ne dolazi do promjene *silvius* u *sylvius*.

Pridjev *silvius*, **-i**, pak, dolazi od vlastitog imena *Silvius*, sina Eneje (Aenéas), junaka Trojanskoga rata, prema Vergilijevu (70-19 god. pr. Krista) epu *Eneida*, i Lavinije, koja je prema jednoj od legendi pobjegla u brda i ondje pod zaštitom pastira rodila sina. Prema tome, *silvius*, **-i** znači rođen ili odgojen u šumi.

Općenito, moglo bi se reći da promjena *i* u *y* postoji u starijim imenima i budući da se to uvriježilo kroz dulje vrijeme, danas se iz tradicijskih razloga, npr. po Međunarodnom kodeksu botaničke nomenklature (2000), priznaje izvorni način pisanja (iako su ga neki sekundarno mijenjali). Tako iz doba Linnéa i dugo poslije njega postoje imena npr.:

Pínus sylvéstris L. (*Pináceae*) za šumski ili bijeli bor,
Anemóne sylvática L. (*Ranunculáceae*) za veliku šumaricu,
Vícia sylvéstris L. (*Fabáceae*) za šumsku grahoricu,
Apodémus sylvaticus L. (Muridae, Rodentia) za običnog šumskog miša,
Ectobius sylvéstris (Poda, 1761, Blattidae, Blattoptera, kod Scopolija vrsta pod br. 314 kao *Blatta sylvéstris* uvrštena je u Coleoptera!) za šumskog zrikavca (šturka),

Cicindéla sylvática L. (Coleoptera: Cicindelidae) za šumsku hitru,
Oxyómus sylvéstris (Scop., 1763, pod br. 11 kao *Scarabáeus*, Coleoptera: Scarabaeidae) za truležara,

Bombus sylvárum L. (kod Scopolija pod br. 822 kao *Apis* u redu Aculeata; Hymenoptera: Apidae) za šumskog bumbara,

Vespula sylvéstris (Scop., 1763, pod br. 826 kao *Vespa* u Aculeata; Hymenoptera: Apidae) za šumsku osu,

Calospilos sylváta (Scop., 1763, pod br. 546 kao *Phaléna*, Lepidoptera: Geometridae) za šumsku grbicu i mnogi drugi.

Kod resičara *Anaphothrips silvárum* Priesner, 1920 (Thysanoptera: Thripidae) nema promjene, jer je vrsta imenova u relativno „novije” doba.

U slučaju obične bukve *Fágus sylvática* L. (*Fagáceae*), osim spomenute promjene, postoji i promjena gramatičkog roda za ime roda. Naime, iako svršetak imena roda na *-us* sugerira muški rod, taj rod kao i druga klasična imena drveća tradicionalno su smatrana ženskim rodom, pa *Fágus* zadržava gramatički ženski rod i u vrstenom imenu: otuda *F. sylvática*, a ne *F. sylvaticus*.

Literatura

- BOERNER, Fr., 1989. Taschenwörterbuch der botanischen Pflanzennamen für Gärtner, Garten- und Pflanzenfreunde, Land- und Forstwirte. 4. überarbeitete und erweiterte Auflage. - P. Parey. Berlin-Hamburg. 468 S.
- BRITVEC, B., 1995. Entomologija u Hrvatskoj - pregled događaja. - *Entomol. Croat.* Vol. 1: 49-58.
- DOMAC, R., 1994. Flora Hrvatske. Priručnik za određivanje bilja. - Školska knjiga. Zagreb. 503 str.
- Garms, H. & O. v. Frisch, 1981. Fauna Evrope, priručnik za raspoznavanje životinjskih vrsta (Preveli Matoničkin, I. i sur.). - Mladinska knjiga. Ljubljana-Zagreb. 550 str.
- HÜRTER, H.-A., 1998. Die wissenschaftlichen Schmetterlingsnamen. Herleitung und Deutung. - Verl. Pomp. Bottrop Essen. 492 S.
- JAKŠIĆ, P., 1983. Bibliografija Rhopalocera (Lepidoptera) Jugoslavije sa katalogom vrsta, podvrsta i sinonima. - *Acta entomol. Jugosl.* Vol. 19. Suppl. str. 83.
- KARSHOLT, O. & J. RAZOWSKI, 1996. The Lepidoptera of Europe. A Distributional Checklist. - Apollo Books. Stenstrup. 380 pp.
- LOHSE, G. A., & W. LUCHT: 1989, 1992, 1994. Die Käfer Mitteleuropas. Supplement mit Katalogteil. Ergänzungen zu Bänden 1-11. - Goecke/Evers. Krefeld. Insges. 1224 S.
- LUCHT, W. H., 1987. Die Käfer Mitteleuropas. Katalog. - Goecke/Evers. Krefeld. 342 S.
- MATONIČKIN, I., 1974. Zoologija u Hrvatskoj prije osnivanja Sveučilišta u Zagrebu. - Spomenica Sto godina znanstvenog i nastavnog rada iz zoologije na Sveučilištu u Zagrebu. Hrvatski narodni zoološki muzej od osnutka do danas. Zagreb. str. 4.
- SCHLIEPHAKE, G. & K. KLIMT, 1979. Thysanoptera. Fransenflügler. - G. Fischer. Jena. 477 S.
- SCOPOLI, I. A., 1763. Entomologia Carniolica exhibens Insecta Carnioliae indigena et distributa in ordines, genera, species, varietates. Methodo Linnæana. - Windobonæ. MDCCLXIII (1763).
- STANOJEVIĆ, St., 1929. Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenačka. IV. knjiga. S-Ž. - Bibliografski zavod d.d. Zagreb. str. 1291.
- Us, P., 1992. Favna ortopterodnih insektov Slovenije. - Slov. akad. znan. in umetnosti (SAZU). Razred za prirodne vede, 32. Ljubljana. 325 str.

Branko Britvec, Zagreb